

Kırsal Kesimlerdeki Kadın Girişimciliği ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma: Manisa-Demirci Örneği

A Qualitative Research on Women Entrepreneurship in Rural Areas and Problems Encountered by Entrepreneurial Women: The Case of Manisa-Demirci

Mehmet Emin BAKAY, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye, mehmetemin.bakay@ikc.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-8985-6002

Makbule MÜFTÜOĞLU, Türkiye, makbule.katlidag@gmail.com

Orcid No: 0000-0003-4660-3758

Ayşegül NALBANTOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye, aysegulnaltoglu@gmail.com

Orcid No: 0000-0001-9578-1767

Elifsu ÇOÇAN, Türkiye, elifsucocan@gmail.com

Orcid No: 0000-0001-8153-7368:

Öz: Uluslar açısından önemli çıktılara sahip olan kadın girişimciliği, kadınların karşılaştıkları birtakım sorunları ortadan kaldıracak çözüm önerilerini ortaya koyan kapsamlı araştırmalara ve özellikle kırsal alanlarda kadın girişimciliği için daha aktif bir rol oynayan ekonomik kalkınmaya önemli katkılar sağlayacak çalışmalara ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışmada Manisa'nın kırsal kesiminde bulunan Demirci ilçesinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorlukları ve sorunları tespit etmek, tespitler doğrultusunda çeşitli öneriler sunmak ve kırsal kadın girişimciliğinin kimliğini analiz etmek amaçlanmıştır. Girişim, girişimcilik, kadın girişimciliği ve kırsal girişimcilik kavramları üzerinde durularak bir ülkenin gelişiminde kadın girişimcilerin rolü vurgulanmıştır. Çalışma kapsamında mikro işletme düzeyinde 5 kadın girişimci ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler ve araştırma bulguları ışığında çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Girişimci, Girişimcilik, Kadın Girişimciliği, Kırsal Girişimcilik

JEL Sınıflandırması: J16, L26, M13, R10, Z10

Abstract: Women entrepreneurship, which has significant outputs for nations, needs comprehensive research that suggests solutions to address a number of problems that women face, and needs studies that will significantly contribute to the economic development that plays a more active role in women's entrepreneurship in rural areas. In this study, it was aimed to identify the challenges and problems faced by women entrepreneurs in the Demirci district of Manisa, to provide a variety of suggestions in line with the findings and to analyze the identity of rural women's entrepreneurship. The role of women entrepreneurs in the development of a country is emphasized, with emphasis on entrepreneurship and rural entrepreneurship. Within the scope of the study, face-to-face interviews were conducted with 5 female entrepreneurs at micro enterprise level. Various suggestions have been introduced in the light of the data and research findings.

Keywords: Entrepreneur, Entrepreneurship, Women Entrepreneurship, Rural Entrepreneurship

JEL Classification: J16, L26, M13, R10, Z10

1. Giriş

Günümüzde girişimciler ekonomi ve toplum üzerinde birtakım yeniliklerin ve gelişmelerin kaynağını oluştururlar (İraz, 2010: 190). 1980'li yıllar ile birlikte hızlanan girişimcilik anlayışı, tüm dünyada çalışan kesim üzerinde çeşitli dönüşümlere sebep olmuş ve en çok da kadınlar üzerinde ciddi bir etki oluşturmuştur. Sanayi devrimine kadar kadınlar genellikle ev veya el işi yaparken, sonraki yıllarda kadınların toplumdaki yerinde değişimler olmuştur (Milliken vd., 1998: 581). Kadın girişimcilerin ekonomik rol üstlenmeleri sosyolojik açıdan oldukça önemli hale gelmiştir. Kadın girişimciliği, istihdam üzerinde olumlu katkı yaptığı gibi kadının toplum üzerindeki statüsünü artırmıştır. Onların kendi ayakları üzerinde durmalarını ve kendine güvenen bireyler haline gelerek daha iyi bir toplum oluşmasını sağlamıştır (Özyılmaz, 2016: 1). Şehir hayatı içerisinde birçok farklı alanlarda çalışma hayatına çeşitli düzeylerde katılan kadınlar, kırsal kimlik taşıyan bölgelerde ise ev işleri ile birlikte tarım ve hayvancılık gibi çeşitli faaliyetlerle meşgul olarak hem kendi geçimini

Makale Geçmişi / Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application : 9 Ekim / October 2019

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 6 Kasım / November 2019

hem de ürettiği ürünün fazlasını piyasada satarak ailesine gelir getirmeyi başarmıştır (Şahan vd., 2014: 418). Kırsal alanlar şehirlerden ayrılan düşük nüfus yoğunluğuna sahip çeşitli toplumsal, ekonomik ve coğrafi farklılıkları olan küçük yerleşim yerleridir (Özensel, 2015: 12). Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra nüfusun yaklaşık % 25’i şehirlerde, % 75’i ise kırsal kesimde yaşarken, bu oran 2000’li yıllardan itibaren tersine dönmüş ve kırsal kesimde yaşayanların oranı toplam nüfusun yaklaşık % 35’ini oluşturmuştur. TÜİK’in 2018 yılı verilerine bakıldığında ise toplam nüfusun % 92,3’ü il ve ilçe merkezlerinde % 7,7’si ise köy ve belde yerleşimlerinde yaşamlarını sürdürmektedir (www.tuik.gov.tr).

Çalışmaya konu olan Manisa İli Demirci ilçesi 1.473 km² yüzölçümüne sahip, 43628 nüfuslu bir ilçedir. Ayrıca halıcılık, madencilik, hayvancılık, tarım gibi çeşitli sektörleri bünyesinde barındıran, bir takım el sanatlarının imalatının yapıldığı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesinin ve Meslek Yüksekokulunun eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüttüğü, Manisa ilinin en doğu ve kırsal kimlik taşıyan ilçelerinden birisidir. İlçe sürekli olarak dışarıya göç vermekte ve yeni girişimci iş fikirlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda kadın girişimci ve kadın istihdamı sayısının artırılması ilçe için oldukça önemlidir. Bu çalışma ilçede faaliyet gösteren kadın girişimcilerin işletme kurarken ve işletme faaliyetlerini yürütürken karşılaştıkları sorunları tespit etmek, yeni girişimci kimliklerin ortaya çıkmasına katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda çeşitli öneriler getirilmiştir.

2. Teorik Çerçeve ile İlgili Literatür

Günümüzde "teşebbüs" ve "müteşebbis" kavramları yerine daha çok "girişim" ve "girişimci" kelimelerini kullanılmaktadır. Girişim (enterprise); bir işi yapmak üzere eyleme geçme, bir işe girişme, başlama anlamı taşırken, girişimci (entrepreneur) ise; bir işi yapmak üzere onu ele alan, bir işe girişen kişi olarak açıklanabilir. Bu iki kelime daha çok iktisadi çerçevede ele alınan kavramlardır. Bu durumda girişimci, arz, talep ve pazar ile, girişimcilik ise, onu harekete geçirme faaliyeti şeklinde değerlendirilebilir (Aytaç ve İlhan, 2007: 101). Literatürde birçok araştırmacı girişimciliği çeşitli bakış açıları ile ele almıştır. Girişimci kelimesini akademik anlamıyla ilk defa 18. yüzyılda ekonomist Richard Cantillon kullanmıştır. Cantillon’a göre girişimci; belli bir bedel karşılığı aldığı malları farklı fiyatlarda satabilme riskini göze alan kişidir (Koh ve Hatten, 2002: 22). Girişimci, mevcut kaynaklar hakkında öngöründe bulunarak işi yöneten girdi ve çıktı dengesinde kârlılığı amaçlayan kişidir. (Silver, 1983: 7).

Günümüze değin girişimciliği ortaya çıkaran temel davranışlar tartışılmıştır. Klasik iktisat penceresinden bakıldığında ekonomik bir fayda ve kâr elde etme arzusu girişimciliği ortaya çıkarmıştır (Çiftçi, 2010: 46). Bir diğer görüş ise girişimciliğin ortaya çıkmasının altında psikolojik etkenlerin olduğunu savunmaktadır (Bozkurt vd., 2012: 233). Girişimciliğin ortaya çıkmasında bu etkenler dışında devlet ve piyasa gibi dış çevre faktörleri de önemlidir (Aytaç, 2006: 142). Literatürde ilgili mevcut kitaplara, makalelere ve yayınlara bakıldığında; insanları girişimciliğe sevk eden çok çeşitli faktörlerin olduğu görülmektedir. Bunların en başında kârlılık, bağımsızlık ve kişisel tatmin gelmektedir (Ergüder, 2011: 21). Girişimcilik anlayışı, ülkemizde cumhuriyetin ilanı ile hızlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde pek ilgi görmeyen üretim ve ticaret ile cumhuriyet sonrası daha çok ilgilenilmiştir (Alpugan, 1998: 60).

Zapalska ve Fogel (1998) sosyal, kültürel ve ekonomik unsurlara göre bölgelerin girişimcilik üzerine çalışmalarının hızlandığını belirtmişlerdir. Girişimcilik istihdamı artırmakta, insanların ve kaynakların etkinliğini üst düzeylere taşımakta ve toplumun refah seviyesini artırmaktadır. Bu durum, gelişmiş ve gelişmekte olan devletler nezdinde girişimciliğin öneminin artmasına yol açmıştır (Soysal, 2013: 167). Girişimcilik ülkelerin yapılanmasının, kalkınmasının ve dinamizm kazanarak zenginlik ve bolluğa kavuşmalarını sağlamaktadır. Ülkemizdeki nüfus yoğunluğunun genç ve arzulu olması girişimcilik açısından bir çok bölge ve dünya ülkesine göre avantaj olarak değerlendirilebilir (Göküş vd., 2013: 89).

Girişimcilik faaliyetleri kırsal alanlarda da ortaya çıkmakta ve literatürde de birçok örneği görülmektedir. Gerek su kaynakları, ormanlık alanlar, yerel kimlikler gibi gerek toprak ve arazi kullanımıyla gerek kırsal alanların ihtiva ettiği potansiyel turizm, marangozluk, demircilik, yün eğirme, el sanatları, endüstriyel ürünler vb. kaynaklar tarım ve hayvancılık dışında kırsal girişimciliğin oluşmasında etkin rol oynayan çeşitli kombinasyonları barındırır (Saxena, 2012: 23). Bu durum kırsal girişimci kimliğini doğurur ve bağımsız karar veren, risk alan, hedefi olan, özgüvenli, çalışkan ve yenilikçi düşünce yapısına sahip girişimciler ile kırsal çevre yeni istihdam alanlarına kavuşmuş olur (Stathopoulou vd., 2004: 412).

Literatürde kadın girişimciliğine yönelik çeşitli çalışmalara göz attığımızda ise kadın girişimcilerin işletmenin sorumluluklarının tamamı üzerinde söz sahibi olabildiklerini, yönetimde büyük bir oranda temsil edildiklerini ya da işletme bünyesinde çalışan olarak sınıflandırıldıkları görülmektedir (Beatrice, 2011: 17). Buttner ve Moore (1997) kadın girişimciliğini; işletmeyi kuran, daimi yönetim karara katkısı olan, hisselerinin en az yarısına sahip ve en az bir yıl veya daha fazla işletmede yer alan kadın olarak tanımlamaktadır.

Dünyada birçok ülkede kadın girişimciliği vardır. Kadınları girişimciliğe yönelten çeşitli sebepler de ülkelere göre değişmektedir. Kadınları girişimciliğe yönelten sebeplerden bazıları zorunlu iken bazıları çekici (teşvik edici) sebeplerdir. Evine ek gelir temin etmek isteyen, kendi işinin patronu olmak isteyen, eğitim seviyesinin iş bulma konusunda yetersiz

kalması sonucu girişimciliğe yönelen, kendi ayakları üzerinde durabilme düşüncesi taşıyan, ekonomik yönden bağımsız olmak isteyen kadınlar kadın girişimciliğini ortaya çıkarmaktadır (Aslan ve Atabey, 2007: 5; Soysal, 2010: 76; Orhan ve Scott 2001: 233).

Kadın girişimciler erkek girişimcilere göre; daha uzlaşmacı, daha sabırlı, sezgileri daha kuvvetli, daha insancıl, daha demokratik bir karaktere sahiptir ve işleri ile ilgili yardımlaşmaktan çekinmezler. Aynı zamanda kadın girişimciler, erkeklere karşı daha güçlü ve ekonomik anlamda da bağımsız, kendini kanıtlayan ve kendi kararlarını kendi verebilen bir imaj sergilemektedirler. Kadın girişimciler için yapılan işe odaklanabilmek, o işin getirmiş olduğu kardan daha önemlidir. Şöyle ki erkek girişimcileri kontrolün kendinde olması motive ederken, kadın girişimciler için en etkili motivasyon kaynağı bireysel iş yapabilmektir. Araştırmalara bakıldığında kadınların erkeklere oranla, daha çok evli ve ilerleyen yaşlarda girişimcilik eğiliminde olduğu ve iş kurduğu görülmektedir (Aslan ve Atabey: 2007: 5).

Kadın girişimciliğinin konusunda iki temel sorundan söz edilebilir. Bunlardan birincisi cinsiyet temelli, ikincisi ise örgütsel kaynaklı sorunlardır. Geleneksel ataerkil toplum inancına göre kadınların yeri yaşadıkları ev, sorumlulukları ise aileleri ile sınırlandırılmıştır bu nedenle eş ya da aile bireylerinin izni olmadan kadının bir iş sahibi olması mümkün değildir. Kadın girişimciliğinde, bu geleneksel inanç yapısı kadar büyük bir sorun teşkil eden bir diğer unsur ise, iş kollarının kadın ve erkek işi olarak ayrıştırılmasıdır. Günümüzde iş yeri sahibi olan ya da kurumsal firma çalışanı olan kadınların sadece kadın olmalarından kaynaklanan sorunlardan birisi de cam tavan engelidir. Kadınların düşük pozisyonlarda çalıştırılması ve yükselme fırsatlarının engellenmesi sık karşılaşılan bir sorundur. Çalışırken tüm bu sıkıntılarla mücadele eden bir iş kadını, evde ise eş ve anne konumunda olan kadınların, rol çatışması ve zaman sıkıntısı gibi sorunlarla da karşılaştığı görülmektedir (Soysal, 2013: 170). Kırsaldaki kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ise daha çok; risk almaktan kaçınmaları, özellikle satış ve pazarlama konusundaki deneyimsizlikleri ve finans kaynaklarını sağlarken karşılaştıkları sıkıntılardan kaynaklanmaktadır (Mehta ve Mehta, 2011: 313).

Literatürde kadın girişimciliğine ilişkin çok sayıda çalışma mevcuttur. 1930'lu yıllarda girişimcilik araştırmaları daha çok erkekler üzerinde gerçekleşse de; 1970 yılında Boserup'un yayınladığı ve kadın girişimciliği alanındaki ilk çalışma olarak bilinen "ekonomik kalkınmada kadınların rolü" isimli çalışma ile birlikte araştırmacılar kadın girişimciliği üzerine yoğunlaşmıştır (Gül Sallan ve Altındal, 2016: 1365). Hisrich ve O'Brien'in (1981) Babson Koleji Girişimcilik Konferansında sundukları çalışma, kadın girişimciliği üzerine yapılmış ilk bildiridir. Türkiye'de kadın girişimciliği 1992 yılında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır ve sonrasında Türkiye'de kadın girişimciliğinin desteklenmesi için bir kararname çıkarılmıştır (Ecevit, 1993). Literatürde kadın girişimcilerin işi kurma ve yürütme aşamasında; sermaye temini güçlüğü, eğitim düzeyi ve deneyim yetersizliği, işyeri, personel, mal ve müşteri temini, haksız rekabet, piyasanın istikrarsız olması, ödeme sıkıntıları, pazar bulma ve pazarlama sıkıntıları, bürokratik işlemler, cinsiyet temelli sorunlar gibi birtakım güçlüklerle karşılaştıkları belirtilmektedir (Karadal ve Kaygın 2014; Güney, 2006). Kadın girişimciliğine yönelik literatür incelemesi yapıldığında kadın girişimcilerin sorunlarını ele alan çeşitli çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Ayaz (1993) çalışmasında girişimci kadın bireyler üzerinde erken yaşta evlenme, çocuk sahibi olma ve karşılaşılan boşanma durumları ile birlikte çevre-mahalle baskısı ve sosyal sorunların kadınlar üzerinde etkin bir sorun yarattığını ifade etmiştir. Kantar (1999) çalışmasında kırsal bölgelerde kadınların müteşebbis olabilme potansiyeli üzerinde durmuş, kırsal kadın girişimciliğinin ekonomik kırsal kalkınma açısından geliştirilmesi hususunda fikirler ortaya atmıştır. Çelik ve Özdevecioğlu'nun (2001) çalışmalarında Nevşehir ilinde işletmesi olan kadın girişimcilerin demografik özelliklerine değinerek, girişimci kadınların kendi sermayeleri ile yola çıktıklarını, ekonomik anlamda ailelerine katkıda bulunmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kadın girişimcilerin kadınlık rollerine bağlılıkları ile genel olarak yaşadıkları çeşitli sorunlara değinilmiştir. Fazlıoğlu (2002) GAP bölgesini içinde alan çalışmasında yönetim aşamasında ve karar alma süreçlerinde kadınların daha az etkin olduklarını, eğitim, sağlık, gelişen teknolojik olanaklardan daha az istifade ettiklerini, gelir elde etme konusunda zorlandıklarını, bölgede sürekli işlemeye değer verimli toprağın olmadığını ve kadınlardaki doğurganlığın fazla olmasının kadınlar üzerindeki iş yükünü artırdığını ifade etmiştir. Çakıcı (2003) çalışmasında Mersin ilindeki 160 girişimci kadını ele alarak onların iş kurma sebeplerini araştırmıştır. Kadın girişimcilerin gelir elde etmek, kendi ayakları üzerinde durmak, sosyal yaşamda daha çok yer almak istediklerine değinilmiştir. Kadınların işe tek başlarına ve çoğunlukla da herhangi bir iş tecrübesi olmadan girdiklerini, işlerini severek yaptıklarını ve sermaye eksikliklerinin aile ve akraba desteğiyle karşılandığı ifade edilmiştir. Bedük (2005) çalışmasında Türkiye'de çalışmakta olan kadın ve kadın girişimciliği üzerinde durmuş, kadınların mevcut konumuna ve karşılaştıkları sorunlara değinerek çeşitli önerilerde bulunmuştur. Özar (2005) çalışmasında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kadın girişimciliğinin mevcut potansiyelini gündeme getirmiş, ileriye yönelik bu potansiyeli artırıcı plan, proje ve yaklaşımların neler olabileceği konusunun üzerinde durmuştur. Yağcı ve Bener (2005) çalışmalarında girişimci kadınların karakteristik ve demografik özelliklerini, girişimciliğe motive eden yaklaşımları ele alarak girişimci adayı olan, girişimcilik faaliyetinde bulunan ve kadınlara destek olan kesime çeşitli öneriler sunulmuştur. Petridou ve Glaveli (2008) ve Soysal (2010) çalışmalarında kadın girişimcilerin eğitim düzeylerinin yetersiz olduğu üzerinde durmuşlardır. Soysal (2013) bir diğer çalışmasında Türkiye'de kırsal bölgedeki girişimci kadınların mevcut potansiyeli ve sorunları üzerinde durmuş, kırsal bölgede kadın girişimciliği potansiyelinin artırılmasına yönelik öneriler sunmuştur. Tambunan (2007), İltar (2010)

ve Bruni vd. (2004) kadınların eğitim yanında iş tecrübesi yetersizliğinin onları olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Eğrican ve Karadeniz (2008) kadın girişimcilerin yeterli finans kaynağı bulamadıkları ve kendi birikimleri ile yola çıktıklarını çalışmalarında dile getirmişlerdir. Gülçubuk vd. (2011) çalışmasında kırsal alanda yaşayan kadınların girişimcilik faaliyetlerinin artırılarak ekonomide daha etkin rol almaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Esen (2013) kırsaldaki kadınların sorunlarını ele aldığı çalışmasında, kadınların kırsal kalkınmaya katılım sağlama yollarına da değinmiştir. Ülker (2013) çalışmasında kırsal bölgede kadın girişimciliğine etki eden faktörleri incelemiş ve Tekirdağ ilindeki 9 ilçede kadın girişimciliğini etkileyen faktörleri tespit ederek, kadın girişimcilere sermaye konusunda verilmesi gereken desteklere, toplumun bilinçlendirilmesine ve özellikle de eğitim seviyesinin artırılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Kızılaslan ve Karaömer (2015) çalışmasında Hatay ilinin kırsal kesimindeki kadınların girişimcilik eğilimlerinin incelemiş, merkez ve ilçelerine bağlı 21 köyde yaşayan 120 kadını ele almıştır. Kadınların girişimcilik eğilimlerinde ekonomik düşüncenin ön planda olduğunu, kadının aile yaşamındaki sorumlulukları ve toplumsal değer yargılarının girişimcilik eğilimine engel olduğunu dile getirmişlerdir. Arıkan (2016) çalışmasında kadın girişimcilerin başarısının ve bu başarıyı etkileyen faktörlerin üzerinde durmuştur. Öztürk ve Arslan (2016) ise çalışmasında Türkiye’de kadın girişimcileri girişimci olmaya yönelten faktörler, karşılaşılan sorunlar ve çözüm olabilecek öneriler üzerinde durmuştur. Karaturhan vd. (2017) çalışmalarında İzmir ili Aliağa İlçesi kırsalında 6 köyde 65 kadın üzerinde girişimci olma kararını etkileyen faktörleri, mevcut durumu ve girişimcilik faaliyetlerinin önündeki sorunları incelemiştir. Çalışmada eğitim seviyesi, finansal destek ve bilgi eksikliklerine vurgu yapılmıştır. Acar (2018), kırsaldaki kadın girişimciliğine yönelik Bartın’daki kadınlar pazarı üzerinde yaptığı çalışmada kadınların girişimcilik faaliyetleri ile ayakları üzerinde durabilen cesaretli bireyler olduğunu söylemektedir. Olanaklar kapsamında kurumsal girişimcilik kimliğinin oluşabileceği, kadın girişimcilerin desteklenmesi ve geliştirilmesinin bu tarz bölgeler açısından oldukça olumlu olacağını ifade etmiştir.

3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Manisa-Demirci ilçesinde bulunan kadın girişimcilerin demografik özellikleri, sahip oldukları işletmelere ilişkin bilgiler, onların girişimcilik geçmişi ve kadın girişimciliğine ilişkin görüşleri doğrultusunda karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve tespitler doğrultusunda kadın girişimciliğinin geliştirebilmesi için çeşitli öneriler sunmak amaçlanmaktadır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, mikro işletme düzeyde Manisa-Demirci ilçesinde faaliyette bulunan 5 kadın girişimci ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı Özyılmaz (2016) tarafından literatür incelenerek oluşturulan anket formundaki sorular, açık ve yarı açık uçlu sorulara dönüştürülerek uyarlanmıştır. Görüşme formunda 15 soru yer almaktadır. Soruların 2 tanesi kadın girişimcilerin demografik yapılarına ve işletmelerine yönelik bilgilerine, 8 tanesi kadın girişimcilerin iş hayatına başlamalarına ve girişimcilik özelliklerini belirlemeye, iş kurma ve yürütme aşamalarında karşılaştıkları sorunlara yönelik, 5 tanesi ise kadın girişimcilerin aile, sosyal yaşam ve devlet beklentilerine ilişkin bilgilere ulaşmaya yöneliktir.

Çalışmada katılımcıların kişisel bilgilerinin korunması amacıyla sorulara verdikleri yanıtlarda kadın girişimciler KG 1, KG 2, KG 3, KG 4 ve KG 5 şeklinde kodlanmıştır. Yapılan görüşmeler katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve daha sonra da söz konusu kayıtlar bilgisayarda Word programında yazılı hale getirildikten sonra nitel veri analiz yöntemlerinden “içerik analizi” yöntemi ile analiz edilmiştir. Nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biri olan ve tümdengelimci bir yol izleyen içerik analizi, daha çok yazılı ve görsel verilerin analizinde kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 246).

5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bu kısmında; 5 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşme sonuçlarına yer verilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen görüşmeler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılara ilişkin demografik veriler, açık ve yarı açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. İşletmenizi tanıtır mısınız?
3. İş hayatına nasıl başladığınızdan, varsa deneyim ve uğraşlarınızdan, mesleki bilgi ve becerilerinizden söz eder misiniz?
4. Ailenizde girişimci olan başka biri var mı?

5. Sizce başarılı bir girişimci olabilmek için hangi kişilik özelliklerine sahip olunması gerekir?
6. Kendi işinizi kurup çalışmak istediğinizde eşinizi ve/veya ailenizi ikna etmek zorunda kaldınız mı? İşletmenizi kurarken kimlerden destek gördünüz?
7. Öncelikli iş kurma nedenleriniz nelerdir?
8. İşletmenizi kurarken sermaye teminini nasıl sağladınız? Devlet desteği aldınız mı?
9. İşletmenizi kurarken karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?
10. İşinizi yürütürken karşılaştığınız en önemli sorunlar nelerdir?
11. Kadın girişimci olmanızdan kaynaklı aile yaşamınızda karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Ev işlerini yürütmek ve/veya çocuk bakımı için destek alıyor musunuz?
12. Girişimci olmanızın size sağlamış olduğu avantajlar nelerdir?
13. Girişimciliğin alternatifi sizin için nedir? Bu işi yapmasaydınız ne iş yapıyor olurdunuz?
14. Ülkemizde kadın girişimciliğinin gelişmesi için devletten beklentiniz nelerdir?
15. Kadın girişimci olarak eskiye oranla (girişimcilikten önce) kişisel imajınız ve kendinize olan güveninizin iyi yönde geliştiğini düşünüyor musunuz? Girişimci olmayı başka kadınlara da tavsiye eder misiniz?

Tablo 1. Kadın Girişimcilere Ait Demografik Veriler

Girişimci	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Çocuk Sayısı
KG 1	43	Lise	Evli	2
KG 2	47	Ortaokul	Evli	2
KG 3	49	Lise	Evli	2
KG 4	49	Lise	Bekâr	
KG 5	43	Lise	Evli	1

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde katılımcıların 43-49 yaş aralığında olduğu, biri ortaokul olmak üzere diğerlerinin lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların 4 ü evli biri bekâr olup evli olanlardan 3’ü ikişer çocuk sahibi iken birinin bir çocuk sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Kadın Girişimcilerin İşletmelerine İlişkin Veriler

Girişimci	Girişimcilik Süresi	Çalışan Sayısı	İşletme Türü
KG 1	4 ay	2	İç Giyim
KG 2	17 sene	2	Aperatif Yiyecek ve Gözleme
KG 3	15 sene	1	Terzi
KG 4	30 sene	2	Bayan- Çocuk Giyim
KG 5	10 sene	2	Takı ve Aksesuar

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde katılımcıların 4 ünün 10 seneden daha fazla süredir girişimcilik faaliyetinde bulunduğu, birinin ise 4 aylık yeni bir girişimci olduğu görülmektedir. Çalışan sayıları en fazla 2 olan işletmelerin türü; iç giyim, aperatif yiyecek ve gözleme, terzi, bayan- çocuk giyim, takı- aksesuar olmak üzere birbirinden farklıdır ve hizmet ya da perakende sektöründe faaliyet göstermektedir.

Kadın girişimcilerin iş hayatına başlamalarına ilişkin bulgulara bakıldığında, aperatif yiyecek ve gözleme evi girişimcisi olan KG 2 önceki deneyim ve uğraşlarına ilişkin: “İş kurmadan önce ev hanımıydım ama evde elimden geldiğince ekmek isteyenlere ekmek, kuru yufka isteyenlere yufka yaptım ve aile bütçesine katkı sağladım.” demiştir. Katılımcılardan KG 4, işyeri açmadan önce çeşitli kurslara giderek kendini geliştirmeyi tercih ettiğini ve bu kurslarda öğrendiği bilgi ve becerileri girişimcilik yaparken kullandığını belirtmiştir. KG 3 edindiği bilgi ve becerilerin meslek lisesi mezunu olmasından kaynaklı olduğunu; KG 5 ise girişimci olmaya karar verdiğinde, hemen hemen her türlü sektörde hâlihazırda 9 yıllık bir iş deneyiminin bulunduğunu vurgulamıştır.

Katılımcılardan ikisi ailesinde kendilerinden başka bir girişimcinin bulunmadığını, üçü ise ailelerinde en az bir kişinin girişimci olduğunu ve bundan etkilendiğini dile getirmiştir. Görüşme kapsamına alınan kadın girişimcilerden dördünün işyerlerini maddi gelir beklentisiyle, ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açtığı görülürken birinin girişimci olma sebebinin zamanını değerlendirmek enerjisini faydalı bir yönde kullanmak amaçlı olduğu görülmektedir.

Dünyanın her yerinde ve Türkiye’de kadın girişimciliği kavramı ve bu yönde verilen devlet desteklerinin önemi her geçen gün artmaktadır. Katılımcı kadın girişimcilere sermaye temininde herhangi bir devlet desteğinden faydalanıp

faydalanmadığı sorulmuş ve hiçbirinin çok da iyi bilgi sahibi olmadığı, söz konusu bu devlet desteklerinden faydalanmadığı görülmüştür. Araştırma kapsamına alınan katılımcılardan ikisi sermayesini kendi birikiminden karşıladığını ifade ederken, ikisi aile/eş desteği ile sonuncu kadın girişimci ise ailesinden borç olarak sermayesini temin ettiğini ifade etmektedir. KG 3 sermayesini temin ederken yaşadığı sıkıntıları şu şekilde dile getirmektedir: *“İki milyon lira (2 bin TL) param vardı cebimde 15 sene önce, eşim işini batırmıştı. Ve bu dükkânı kiralamak için sorduğumda 75 milyon dediler. Bağkur girişini sordum 145 milyon lira dediler. Vazgeçemedim evde yapıp sattıklarımı biriktirdim, gittiğim yerlerden siparişler aldım, tek ziyenim olan alyansıma kadar sattım ve kurdum bu işletmeyi, iyi ki kurmuşum (KG 3).”*

Tablo 3. Başarılı Bir Kadın Girişimcide Bulunması Gereken Kişilik Özelliklere İlişkin Bulgular

Kişilik Özellikleri	f
Cesaret	5
Hırs	5
Özgüven	5
Güçlü İletişim	5
Özveri	4
Sabır	4
Hoşgörü	4
Kararlılık	4
Çalışkanlık	3
Girişkenlik	3
Dürüstlük	3
Kendini Geliştirme	2
Mücadele Ruhu	2
Güçlü Sezgi	1

Tablo 3 te başarılı bir kadın girişimcide bulunması gereken kişilik özelliklerine ilişkin bulgular görülmektedir. Katılımcılara göre başarılı bir kadın girişimcide bulunması gereken kişisel özelliklerin başında; cesaret, hırs, özgüven ve güçlü iletişim gelirken bunu sırasıyla; özveri, sabır, hoşgörü, kararlılık, çalışkanlık, girişkenlik, dürüstlük, kendini geliştirme, mücadele ruhu, güçlü sezgi takip etmektedir. *“Cesaret çok önemli ama hırslı olmak da gerek, bir cesaret ben bu işletmeyi kurardım yine ama hırslı olmasam hayatta kalamazdım herhalde” (KG 2).*

Tablo 4. İşletme Kurarken ve İşletme Faaliyetleri Sırasında Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

İşletme Kurarken Karşılaşılan Sorunlar	f	İşletme Faaliyetleri Sırasında Karşılaşılan Sorunlar	f
Çevre Baskısı	5	Çevre Baskısı	3
Bürokratik İşlemlerden Kaynaklı	3	Müşteri İlişkileri Kaynaklı	3
Kadın Olmamdandan Kaynaklı	3	Düşük Pazar Sirkülasyonu Kaynaklı	3
Sermaye Temininden Kaynaklı	3	Erkek Hâkimiyeti Kaynaklı	3
Bilgi Eksikliği ve Deneyimsizlikten Kaynaklı	2	Borç Ödemeleri Kaynaklı	2
Yer Temini Kaynaklı	2	Bürokratik İşlemlerden Kaynaklı	2
Erkek Hâkimiyeti Kaynaklı	2	Bilgi Eksikliği ve Deneyimsizlikten Kaynaklı	2
Teçhizat ve Ekipman Kaynaklı	1	Kadın Olmamdandan Kaynaklı	2
		Haksız Rekabet Kaynaklı	2
		Personel/Stajyer Kaynaklı	1

Katılımcılardan dördü girişimcilik yapmak istediklerinde ailelerini/eşlerini, ikna etmek zorunda kalmadıklarını aksine onlar tarafından desteklendiğini ifade ederken, KG 3 babasının ve eşinin kendine destek vermediğini, *“Ben işletmemi kuracağım zaman hiç kadın terzi yoktu Demirci’ de babam rahmetlik çok karşı çıktı dedi hep. Eşimin ise işleri bozuldu, eşim ne maddi ne de manevi bana destek verecek durumda değildi ama benim ailemi bir şekilde ayağa kaldırmam gerekiyordu ve tüm bunlara rağmen yaptım, başardım.”* biçiminde ifade etmektedir. Katılımcıların tamamı, çevre baskısını önemli bir engelleyici unsur olarak ifade etmektedir. *“Çevre baskısı attığımız her adımda karşımızda, destek vermek bir yana sürekli sıkıntılar yaratıp motivasyonumuzu düşürüyor, Demirci gibi küçük bir yerde kadın başına bu işler yürümez diyor ve ben bu baskıların özellikle kadın olmamızdan kaynaklı olduğunu düşünüyorum” (KG 5).*

Tablo 4 incelendiğinde hem işletme kurarken hem de işletme faaliyetleri sırasında kadın girişimcilerin birtakım sorunlarla karşılaştığı görülmektedir. Çevre baskısı her iki durumda da ilk karşılaşılan sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında işletme faaliyeti sırasında karşılaşılan diğer büyük sorunların; müşteri ilişkileri kaynaklı, pazarın daha çok erkek hâkimiyetinde olması ve Demirci ilçesinin pazar sirkülasyonunun düşük olmasından kaynaklı olduğu görülmektedir. İşletme kurarken ise çevre baskısından sonra katılımcıların en çok karşılaştığı sorunlar; kuruluş aşamasındaki bürokratik işlemler, sermaye temini ve kadın olmalarından kaynaklı meydana gelen sorunlardır. İşletmeler kuruluş ve faaliyet aşamasında en az sorunu personel/ stajyer bulma ve teçhizat- donanım alımında yaşamaktadır. İş kurma ve faaliyet aşamasında karşılaştığı sorunları KG 3 şü sözleriyle ifade etmektedir. “Benim sermaye sıkıntım çok oldu burayı açarken. Elimde bir alyansım vardı, eşimin zaten işi batmıştı bana faydası yoktu, onu sattım ben alyansımı satıp bir tane kara makine aldım, hani şu evvel zaman dikiş makinelerinden. Bir tane bak şu cetvelim (gösterdi), bir de demir makasım vardır meslek lisesinden kalma. Benim bir ütüm bile yoktu terzinin ütüsü olmaz mı? Zaten kısıtlı bir müşterin var onları da memnun etmen gerek. O zaman arkadaşların desteğiyle gidelim bir ütü alalım dedik o zamanda nerde şimdiki gibi erkek olmadan alışveriş yapacaksın, satıcı da sana kadın olduğun için güvenmiyor, zar zor almıştık hiç unutmam. Hele de dul bir kadınsan dükkân bile kiralayamıyorsun, vermiyorlar. Çevre baskısı çok başka bir şey ben 15 sene önce işyerimi açtığımda burası çok daha geri bir yerd, kimse benim başarılı olmanı istemezdi, çok tutucuydu bana erkek müşteri gelemezdi mesela. Bana ilk erkek müşteri geldiğinde benim elim ayağım titremiştii laf edecekler diye ama eşim sağ olsun sen kimseye bakma sen bu işi yapacaksın erkek de gelecek kadın da gelecek dedi. Şu anda da hala ne yazık ki kadınlar bunlara benzer durumlarla karşılaşabiliyorlar, girişimci olmak zor ama böyle kırsal bir yerde kadın girişimci olmak daha zor.”

Katılımcılar, kadın girişimci olmalarından kaynaklı aile yaşamlarında büyük bir sorunla karşılaşmadıklarını; ev işleri ve çocuk bakımı konusunda profesyonel değilse de zaman zaman aile bireylerinden destek aldıklarını ifade etmektedirler.

Tablo 5. Kadın Girişimci Olmanın Sağladığı Avantajlara İlişkin Bulgular

Avantajlar	f
Özgüven	5
Ekonomik Özgürlük	5
Güçlü İletişim	3
Sosyal Çevre	3
Güç	2
Aktiflik	2
Pozitiflik	2
Saygınlık	2
Başarabilme Duygusu	2

Katılımcılar, kadın girişimci olmanın avantajlarının çok fazla olduğunu ama girişimci olmanın bir kadına en çok özgüven ve ekonomik özgürlük getirdiğini dile getirmektedirler. Tablo 5’ te de görülebileceği kadın girişimciler özgüven ve ekonomik özgürlüğün yanı sıra girişimciliğin kendilerine; güçlü bir iletişim, sosyal çevre, güç, aktiflik, pozitiflik, saygınlık ve başarabilme duygusu sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan ikisi girişimci kadın olmanın sağladığı avantajları şu şekilde ifade etmişlerdir. “Artık daha özgüvenli daha güçlü bir kadın olduğuma inanıyorum. Ben Allah göstermesin eşimi kaybetsem ya da eşimden ayrılısam, asla aç kalmam. Yani bu güç ben de varken, Allah hastalık vermedikten sonra kendime de çocuklarıma da bakarım, zaten onlar da beni hep destekleyip teşvik etti bu konuda” (KG2).

“Sosyal bir statü, bir prestij sağladı bana girişimci olmak. Üretici olmanın verdiği özgüven ve gururla muhtarlık kapılarını açtı bana. Ben girişimci bir kadınam ama aynı zamanda şuan muhtarlık yapıyorum ve bunu yapmış olduğum girişimciliğe borçluyum. İnsanların beni tanımalarını sağladı bu işyeri, benim onlara ulaşmamı sağladı. Bu işyeri sayesinde insanlara daha kolay ulaşım onlarla daha kolay iletişime geçtim ve sosyal çevrem arttı, muthuyum” (KG 5).

Araştırma kapsamına alınan kadın girişimciler, kadın girişimciliğinin gelişmesi için devletten beklentileri ve istekleri; KOSGEB desteğinin iyileştirilmesi ve maddi desteklerin özellikle iş kurma aşamasında verilmesi, kadın girişimcilere yönelik uzun vadeli teşvik kredilerinin hazırlanması, vergilerin kolaylaştırılması, bürokratik işlemlerin azaltılması, mesleğe yönelik ücretsiz eğitim olanaklarının sağlanması, haksız rekabetin önlenmesi biçiminde ifade edilmektedir. Öte yandan Demirci ilçesinin kalkınmada öncelikli ilçeler arasına alınmasının devlet desteklerinden daha iyi yararlanılmasının önünü açacağı belirtilmektedir.

Katılımcılara girişimci olmasaydınız ne iş yapıyor olurdunuz? diye sorulmuş ve hepsinden de “farklı bir sektör bile olsa yine girişimci olurum” cevabı alınmıştır. Girişimcilikle birlikte kendilerine olan güvenlerinin ve kişisel imajlarındaki gelişimin arttığını belirten katılımcılar, tüm kadınlara girişimci bir kadın olmayı tavsiye etmektedirler.

“Kadınlarımız üretken olmalı ve gelecek nesillere örnek teşkil etmelidir. Kesinlikle bir kadının kendine ait bir gelirinin olması gerektiği düşünüyorum ama aynı zamanda bunun eşlere karşı kullanılmaması gerektiği kanısındayım. Tabii farklı bir bakış açısından bakıldığında, şiddet gören ama eşi ona baktığı için sesini çıkaramayan kadınlar da var, onlar da böyle bir yer açarak ayaklarının üstünde durabilir, mağdur olmaktan, hor görülmeekten kurtulabilir. Ama kadın her yerde bir şekilde olmalı, çünkü kadın elinin değdiği her yer, her şey güzelleşir” (KG 5).

6. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Dünya genelinde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadın girişimciliği önemli bir istihdam alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de de son yıllarda girişimcilik niteliklerine sahip kadınların iş hayatında aktif rol almasıyla birlikte ekonomik ve sosyal yaşam daha etkin hale gelmiştir. Kadın girişimciliği, kadının ekonomik bağımsızlığını, özgüvenini ve toplum içindeki statüsünü artırırken, gelenekselci tutumların devam etmesi nedeniyle ne yazık ki birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kadın girişimcilerin erkek girişimcilere oranla daha duygusal bir yapıya sahip olmasından dolayı, kadınların gerek işin kurulma aşamasında gerek işletmenin faaliyette bulunduğu aşamada olağan ve kadın olmalarından kaynaklı olağanüstü sorunlara karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Farklı girişimcilik politikalarıyla ekonomiyi canlandırma potansiyeline sahip girişimci kadınların, karşılaştığı sorunların ortaya çıkarılması, bu sorunlarla daha etkin baş edebilmelerine yönelik kapsamlı çalışmalar yapma gereğini ortaya çıkarmaktadır. Girişimci kadınların çalışma hayatına atılmalarının altında yatan sebepleri, onları güdüleyen ve olumsuz etkileyen durumların belirlenmesi, iş kurma ve yürütme aşamalarında karşılaştıkları sorunların ortaya koyulması yeni kadın girişimciler için de faydalı olacaktır. Bu doğrultuda Manisa’nın kırsal bir ilçesi olan Demirci’deki kadın girişimcilerin demografik özellikleri, sahip oldukları işletmelere ilişkin bilgiler, onların girişimcilik geçmişi ve kadın girişimciliğine ilişkin görüşleri doğrultusunda karşılaştıkları sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Çelik ve Özdevecioğlu (2001), işletme sahibi olan kadın girişimcilerin, genellikle 26-45 yaş arasında olduğunu belirtirken; Soysal (2010), girişimci kadınların yaş ile ilgili bulgularında, %45 gibi büyük çoğunluğunun 25 yaş ve altı grubunda olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında görüülen kırsal bir yerleşim yeri olan Demirci ilçesinde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin yaşlarının ise 43 ve üzerinde olduğu ve kadınların girişimcilik potansiyeline orta yaş diliminde eriştiği görülmektedir. Eğitim düzeyleri ortaokul ve lise düzeyinde olan girişimciler, genel olarak evli ve çocuk sahibi kadınlardan oluşmaktadır. Bu sonuç Soysal (2010)’ın, eğitim ve medeni durum bulgularını destekler (girişimcilik faaliyetinde bulunan kadınların eğitim seviyesinin Türkiye ortalamasına göre düşük olduğu ve girişimci kadınların %50 sinin evli olduğu) niteliktedir. Yine Özyılmaz (2016) da çalışmasında, %71,9 oranında girişimci kadınların evli olduğunu ve % 72,6 oranında çocuk sahibi olduğunu saptamıştır. Bu bulgular ile birlikte ele alındığında, Türkiye’de girişimciliğin evlilik sonrası bir alternatif olarak görüldüğü ve ailenin geçimine katkı sağlamak amacıyla yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Yüz yüze görüülen katılımcıların çoğunun on sene ve üzeri bir girişimcilik süresi olduğu, bulunan iş yerlerinde yalnızca kendisinin çalıştığı veya en fazla 1-2 kişi çalışana sahip oldukları görülmüştür. Bunun nedeni yaptıkları işin büyüklüğü ile doğrudan ilişkilidir. Katılımcıların faaliyet alanları incelendiğinde hepsinin de hizmet ve perakende sektörünü tercih ettiği görülmektedir. Çalışmasında aynı sektörlerde yoğunlaştığı sonucuna ulaşan Özyılmaz (2016), bu yoğunluğun, Türkiye’de geleneksel kadın girişimci tipinin hakim olduğunu gösterdiğini ve daha etkin olmak için modern kadın girişimci tipinin benimsenmesi ve geliştirilmesi gerektiğini dile getirmektedir.

Çelik ve Özdevecioğlu (2001), Çakıcı (2003), Kızılaslan ve Karaömer (2015)’ in çalışmalarında elde edilen bulgulara paralel olarak bu çalışmada da çalışma kapsamına alınan katılımcıların büyük bölümü iş kurma nedenlerinin öncelikle aileye ek gelir sağlama olduğunu ifade etmektedirler. Özellikle eşlerinin işlerinin bozulduğu durumlarda ailesine maddi anlamda destek olmak, bir kadın olarak kendini ispatlamak ve çocuklarına daha iyi olanaklar sağlamayı amaçladıkları görülebilir. Özyılmaz (2016) ise çalışmasında %53,7 oran ile kendi işinin patronu olmak istedikleri için kadın girişimcilerin iş kurdukları sonucuna ulaşmıştır.

Kadın girişimcilerin iş hayatına atılırken sahip olduğu bilgi ve becerilerinden, deneyimlerinden yola çıkarak, kendilerini yeterli gördükleri alanda girişimcilikte buldukları görülmektedir. Tambunan (2007), İltter (2010), Bruni vd. (2004) de çalışmalarında girişimcilikte kadınların eğitim ve iş tecrübelerinin önemini vurgulamışlardır. Girişimci bir aileden gelmiş olmanın, kadın girişimciliğinin bir gerekliliği olmadığını vurgulayan kadın girişimciler, başarılı bir kadın girişimci olmak için öncelikle cesaretin, özgüvenin, güçlü bir iletişim ve işi devam ettirme hırslının olması gerektiğini belirtmişlerdir. Özyılmaz (2016), özverili ve çalışkan olmanın, cesaretin, iyi bir iletişimin başarıyı etkileyen en önemli özellikler olduğunu dile getirmektedir. Görüülen kadın girişimcilerin hemen hemen tamamının ailesi tarafından desteklendiği ve teşvik edildiği söylenebilir.

Öte yandan, araştırma kapsamına alınan kadın girişimcilerin iş kurma aşamasında herhangi bir devlet desteği almadığı, ihtiyacı olan sermayeyi ya kendi birikimlerinden ya da ailesinin desteğiyle/ ailesinden borç almak suretiyle temin ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgu, Çakıcı (2003), Eğrican ve Karadeniz (2008)’in çalışmalarını

destekler niteliktedir. Özyılmaz (2016) çalışmasında kadın girişimcilerin iş kurarken sermayesini öncelikle; kendi birikimlerinden, devlet desteğinden ve ailesinden borç alarak karşıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Literatürde kadın girişimcilerin işi kurma ve yürütme aşamasında karşılaştıkları sorunların daha çok sermaye temini, eğitim düzeyi ve deneyim yetersizliği, işyeri, pazar, personel, mal ve müşteri temini, haksız rekabet, istikrarsız piyasa, ödeme güçlükleri, bürokratik işlemler ve cinsiyet kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Karadal ve Kaygın 2014; Güney, 2006). Çalışma kapsamında da kadın girişimcilerin tümü işletmeyi kurma ve yürütme aşamasında birtakım sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmektedirler. Çalışma kapsamında sayılan sorunlara ek olarak çevre baskısı ve erkek hakimiyeti kaynaklı sorunların da kadın girişimciliğini olumsuz olarak etkilediği söylenebilir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında; kadın girişimciler işletmelerini kurarken sırasıyla çevre baskısı, bürokratik işlemler, kadın olmaları (cinsiyet faktörü) ve sermaye temini kaynaklı sorunlar yaşarken; işletmeyi yürütürken, yine çevre baskısı başta olmak üzere, müşteri ilişkileri, düşük pazar sirkülasyonu ve erkek hâkimiyeti kaynaklı sorunlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayaz (1993) da çalışmasında mahalle- çevre baskısının kadın girişimcilerin karşısına çıkan bir engel olarak saptamakta çocuk sahibi olmanın da girişimci kadınlar açısından sorun teşkil ettiğini ifade etmektedir. Araştırma kapsamına alınan kadın girişimciler ise çocukları girişimciliğe engel olarak değil, aksine çocuklara daha rahat yaşam koşulları sağlama düşüncesinin onları girişimci olmaya cesaretlendiren önemli bir etken olduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcılar, kadın girişimci olmalarından kaynaklı aile ve sosyal yaşamlarında büyük bir sorunla karşılaşmadıklarını, karşılaşılan küçük problemlerin de aile desteği ile çözüldüğünü ifade etmektedirler. Ancak Kızılaslan ve Karaömer (2015) çalışmalarında kadının aile yaşamındaki sorumlulukları ve sosyal yaşamdaki değer yargılarının girişimcilik eğilimine etki eden önemli bir engel olduğunu belirtmektedirler. Fiziksel ve zihinsel yorgunluk dışında, işlerini severek yaptıklarını ve girişimci olmanın avantajlarından faydalandıklarını dile getiren kadın girişimciler, özgüven ve ekonomik özgürlüğü, güçlü iletişimi ve beraberinde getirdiği sosyal çevreyi kadın girişimciliğin en büyük avantajları olarak görürken, güçlü, aktif, saygın ve pozitif bir kadın olmalarını da girişimci bir kadın olmalarına bağlamaktadırlar. Acar (2018) da kırsaldaki kadın girişimciliğine yönelik yapmış olduğu çalışmada girişimciliğin kadınlara kendi ayakları üzerinde durabilme gücü ve cesareti kazandırdığını dile getirmektedir.

Girişimcilikle birlikte kendilerine olan güvenleri ve kişisel imajlarındaki gelişimi artıran kadınların, devletten beklentilerinin özellikle maddi destek olduğu görülmektedir. Kadın girişimciler bu kırsal ilçenin kalkınmada öncelikli ilçeler içine girmesini, kadın girişimcilere yönelik bürokratik işlemlerin azaltılmasını, devlet teşvik ve kredilerinin iyileştirilmesini, vergilerin kolaylaştırılmasını ve haksız rekabetin önlenmesini talep etmektedirler.

Araştırmada elde edilen veriler ışığında alınabilecek önlemler ve düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

- Sadece kadın girişimcilerin sorunlarına yönelik özel hizmet birimleri oluşturmak ve bu konuda düzenli araştırmalar yaparak çeşitli görsel ve yazılı iletişim araçları ile olumlu kamuoyu oluşturmak gibi faaliyetler hayata geçirilmelidir.
- Kadın girişimcilerin deneyim ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlarının çözümüne ilişkin mesleki eğitim faaliyetlerinin devlet destekli olarak ücretsiz bir şekilde girişimci olmayı düşünen kadınlara sağlanması gerekmektedir.
- İlçede kadın girişimciliğinin gelişmesi amacıyla farklı çalışmalar yapılmalıdır. Kadın girişimcilerin bilgi sahibi olmadığı sermaye temini sıkıntısının çözümü için, kadın girişimcileri mevcut teşvikler hakkında bilgilendirmek gerekmektedir. Bu konuda Demirci Ticaret ve Sanayi Odası ve Kadın Girişimciler Kurulu'ndan yararlanılabilir. Bu odalara bağlı olarak kurulacak birimler aracılığıyla kadın girişimcilerin mentörlük- koçluk ihtiyaçlarına yardımcı olunabilir.
- Kadın girişimciliğine yönelik farkındalık ve özendirme amaçlı tanıtım ve bilgilendirme çalışmaları yapılarak kadınları teşvik edebilecek, rol model alınabilecek başarılı kadın girişimcilerin başarı hikâyeleri anlatılıp reklamları yapılabilir.
- Sosyal ve ekonomik kalkınmanın anahtarı olan girişimciliğin, temel eğitimden itibaren yenilikçi bir anlayışla ders olarak eğitim- öğretim müfredatına eklenmesi ve yeni nesillere aşılması ülkemiz için yararlı olacaktır. Özellikle lise çağındaki kız öğrencilere ilgi duyduğu meslek gruplarında bir kadın girişimci yanında staj olanağı sağlanarak mesleklerin tanıtılması hem geleceğin kadınlarını girişimciliğe teşvik edebilecek hem de işsizlik için bir çözüm önerisi olabilecektir.
- Kadın girişimcilere yönelik uzun vadeli teşvik kredilerinin iyileştirilmesi ve vergisel muafiyetlerin artırılarak teşvik edici unsur haline gelmesi gerekmektedir.
- İlçede bulunan Manisa Celal Bayar Üniversitesi Demirci Meslek Yüksekokulu'nda yer alan Pazarlama ve Dış Ticaret ile Muhasebe ve Vergi Uygulamaları programlarından akademik destek alınarak kadın girişimcilerin eksik olduğu teknik, hukuki, vergi, pazarlama, lojistik, muhasebe gibi alanlarda kendini geliştirmesi sağlanmalıdır. İlçede kadın girişimcilere yönelik seminerler, çalıştaylar ve girişimcilik eğitimleri ilgili kurum ve kişilerce verilmelidir.

- Kadının girişimci olmasının önündeki önemli engellerden biri olan ilçedeki ataerkil toplum zihniyeti ve toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan çevre baskısı, yerel basın ve iletişim araçları aracılığıyla kadının çalışmasını doğallaştıran, özendirilen ve kadınların iş yaşamında karşılaştıkları sorunlara ve bunların çözümüne eğilerek kamuoyunun dikkatini çekmek gerekmektedir.
- Kadınların evleri ve işleri arasında denge kurabilmesi için, aile hayatını kolaylaştırıcı sosyal olanakların Demirci Belediyesi aracılığıyla desteklenerek (kreş, yaşlı bakımı, temizlik vb.) teşvik edilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de kadın girişimciliğine özendirilecek ve kadın girişimcileri destekleyecek politikalara, kadınlar arasında dayanışmayı ve birlikte olmaktan doğacak sinerjiyi ortaya çıkaracak uygulamalara gereksinim duyulmaktadır. Kadın girişimciliği konusu psikoloji ve sosyoloji gibi bilim dalları çerçevesinde de ele alınıp incelenebilir. Kadınların istihdama girişimci olarak katılımlarının artması ve karşılaştıkları sorunların daha kapsamlı araştırılması için daha kapsamlı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu bakımdan kırsal bir yerleşim yeri olan Demirci ilçesinde yapılmış bu çalışma, yerel ölçekte kadın girişimciler ve sorunlarıyla ilgili gelecekte yapılacak araştırmalara kaynaklık etmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acar, S. (2018). "Kırsal Bölge Kadın Girişimciliği Bağlamında Bartın Kadınlar Pazarı (Galla Bazarı)." *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1097-1123.
- Alpugan, O. (1998). *Küçük İşletmeler: Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi*, İzmir: Per Yayınları.
- Arıkan, C. (2016). "Kadın Girişimcilikte Başarı ve Başarıyı Etkileyen Faktörler, Bursa Örneği." *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14 (3), 138-156.
- Aslan, Ş. ve Atabey, A. (2007). "Küresel Rekabette Kadın Girişimcilerin Rolü ve Türk Kadın Girişimci Tipolojisi." *Journal of Azerbaijani Studies*, 12(1-2), 1-17.
- Aytaç, Ö. (2006). "Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 139- 160.
- Aytaç Ö. ve İlhan, S. (2007). "Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik Bir Perspektif." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 101-120.
- Ayaz, N. (1993). "Türkiye'de Çalışan Kadınların Sorunlarına Yönelik Bir İnceleme (Tekstil İşkolundan Örnekler)." *D.E.Ü. İ. İ.B.F. Dergisi*, 8 (1), 175-191.
- Beatrice, A. (2011). "A Methodological Problem Associated with Researching Women Entrepreneurs." *Journal of Women's Entrepreneurship and Education*, 1(2), 9-25.
- Bedük A. (2005). "Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 106-117.
- Bozkurt, Ö. Ç., Kalkan, A., Koyuncu, O. ve Alparlan, A. M. (2012). "Türkiye'de Girişimciliğin Gelişimi: Girişimciler Üzerinde Nitel Bir Araştırma." *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 229-247.
- Boserup, E. (1970). *Woman's Role in Economic Development*, London: George Allen and Unwin Ltd.
- Bruni, A., Gherardi, S., & Poggio, B. (2004). "Entrepreneur- Mentality, Gender and the Study of Women Entrepreneurs." *Journal of Organizational Change Management*, 17(3), 256-268.
- Buttner, E. H. & Moore, D. P. (1997). "Women's organizational exodus to entrepreneurship: Self- reported motivations and correlates with success." *Journal of Small Business Management*, 35(1), 34-46.
- Çakıcı, A. (2003). *Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Kurma Öyküsü ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler*. 11. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Afyon.
- Çelik, C. ve Özdevecioğlu, M. (2001). *Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma*. 1. Orta Anadolu Kongresi, Nevşehir, 487-498.
- Çiftçi, M. (2010). "Türkiye'de İşsizliğe Çözüm Önerisi Olarak Kadın Girişimciliğinin Geliştirilmesi: Mikro Kredi Uygulamaları." *Çimento İşveren Dergisi*, Eylül 2010, 42-54.
- Ecevit, Y. (1993). "Kadın Girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi: Kadın Girişimciliğine Özendirme ve Destekleme Paneli Bildiriler ve Tartışmalar." *Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Eğitim Semineri*, 74, 30-35.
- Eğrican, N. ve Karadeniz, E. (2008). *Entrepreneurship in Turkey: The Turkish Annual Report*. İstanbul: GEM Publishing.
- Ergüder, T. (2011). *Girişimcilik, İç Girişimcilik, Sosyal Girişimcilik; Benzer ve Farklı Yönleri*. Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Esen, E. (2013). "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kırsal Kadının Durumu ve Almanya'dan Proje Uygulama Örnekleri." *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12(1), 105-127.
- Fazlıoğlu, A. (2002). *Kadınların Kırsal Kalkınmadaki Yeri: GAP Örneği*. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü ve Tarım Ekonomisi Derneği V. Tarım Ekonomisi Kongresi, Erzurum, 433-439.
- Gül Sallan, S. ve Altındal, Y. (2016). "Türkiye'de Kadın Girişimciliği Serüveni: Başarı Mümkün Mü?." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1361-1377.
- Güney, S. (2006). "Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış." *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 25-43.
- Göküş, M., Özdemiray, S. M. ve Göksel, Z.S. (2013). "Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Önemi." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 87-97.
- Gülçubuk, B., Savcı, İ., Özer, D. ve Demiryürek, K. (2011). *Türkiye'de Kırsal Alanda Kadının Girişimciliğini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Kadınların Bu Konuda Güçlendirilmesine Yönelik Politika Önerilerinin Geliştirilmesi*. Proje Sonuç Raporu - TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Destek Grubu (SOBAG), Ankara.
- Hisrich, R. D. & O'Brien, M. (1981). "The woman entrepreneur from a business and sociological perspective." K.H. Vesper (Ed.), *Frontiers of entrepreneurial research*, Boston, MA: Babson College.

- İlter, B. (2010). *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği*, Ankara: Adalet Yayınları.
- İraz, R. (2010). *Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve Kobi'ler*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kantar, M. (1999). "Girişimcilik ve Kırsal Kadınlar." *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 4, 29-42.
- Karadal, H. ve Kaygın, E. (2014). *Kadın girişimciliği*, Girişimcilik içinde, 4.Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Karaturhan, B., Ünsal, G., Issabek, B. ve Güler, D. (2017). "İzmir İlinde Kırsal Kadın Girişimciliği ve Bunu Etkileyen Faktörler." *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(1), 85-91.
- Kızılaslan, N. ve Karaömer, M. (2015). "Hatay İli Kırsalındaki Kadınların Girişimcilik Eğilimlerinin İncelenmesi." *Türk Tarım - Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(6), 371-379.
- Koh, Y. K. & Hatten, S. T. (2002). "The Tourism Entrepreneur." *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 3(1), 21-48.
- Mehta A. ve Mehta M. C. (2011). *Rural Woman Entrepreneurship in India: Opportunities and Challenges*. International Conference on Humanities, Geography and Economics, Pattaya, 313-314.
- Milliken, F. J., Martins, L. L., & Morgan, H. (1998). "Explaining organizational responsiveness to work-family issues: The role of human resource executives as issue interpreters." *Academy of Management Journal*, 41(5), 580-592.
- Orhan, M. & Scott, D. (2001). "Why women enter in to entrepreneurship: an explanatory model." *Women In Management Review*, 16(5), 232-247.
- Özar, Ş. (2005). *GAP Bölgesinde Kadın Girişimciliği*, Ankara: GAP-GİDEM Yayınları.
- Özensel, E. (2015). *Türkiye'de Kırsal Yapıların Dönüşümü*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Öztürk, M. D. ve Arslan, İ, K. (2016). *Türkiye'de Kadın Girişimcilik: Kadınları Girişimciliğe Yönelten Faktörler, Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü Working Paper Series, Tartışma Metinleri, İstanbul.
- Özyılmaz, M, A. (2016). *Türkiye'de Kadın Girişimciliği Ve Girişimci Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Petridou, E. & Glaveli, N. (2008). "Rural Women Entrepreneurship Within Co-operatives: Training Support." *Gender in Management: An International Journal*,23(4), 262-277.
- Saxena, S. (2012). "Problems Faced by Rural Entrepreneurs and Remedies to Solve It." *Journal of Business and Management (IOSRJBM)*, 3(1), 23-29.
- Silver, D. A. (1983). *Entrepreneurial Life*. New York: John Wiley.
- Soysal, A. (2013). "Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği: Türkiye İçin Durum Değerlendirmesi." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(1), 163-189.
- Soysal, A. (2010). "Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma." *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 71-95.
- Stathopoulou S., Psaltopoulos D. & Skuras D. (2004). "Rural Entrepreneurship in Europe, A Research Framework and Agenda." *International Journal of Entrepreneurial Behavior&Research*, 10(6), 404-412.
- Şahan, G., Altaç, İ., Yasa, H. D., Şen, Ş. ve Ay, F. (2014). "Eğitimci Gözüyle Bartın Kadınlar Pazarında Çalışan Kadınların Hayata İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi." *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,3(2), 416-434.
- Tambunan, T. (2007). "Development of SME and Women Entrepreneurs in a Developing Country: The Indonesian Story." *Small Enterprise Research*, 15(2), 31-51.
- Ülker, E. (2013). *Kırsal Alanda Kadın Girişimciliğine Etki Eden Faktörler ve Tekirdağ İlinde Mevcut Durumun Belirlenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Namık Kemal Üniversitesi/ Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Yağcı, F. ve Bener, Ö. (2005). "Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler." *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 85-100.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zapalska, A. & Fogel, G. K. (1998). "Chracteristics of Polish and Hungarian Entrepreneurs." *Journal of Private Enterprise*, 19(2), 132-144.
- <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (E. T. 06.04.2019).